

UNITÁRIUS ÉLET

XV. ÉVFOLYAM, 10. SZÁM

1961. OKTÓBER HÓ

Kell-e hinni az örök kárhozatban?

Úgy a róm. kat. mint az ortodox protestáns (ref. és evang.) hagyomány Isten és Ember viszonyát leggyakrabban, jogi meghatározással írja körül. Istent úgy tünteti fel, mint egy örök bírót, míg az embert mint egy delikvenst, akinek halála után számot kell adnia életéről, a mennyei bíróság előtt. Vasárnaponként, a prédikációknak mindegyre visszatérő témája, hogy ...bűnben fogantunk és önmagunktól képtelenek vagyunk a jóra... ezért magunkra vonjuk Isten igaz bírálatát, ítéletét és a halált.

Az ítéletet és a halált? Mit kell ezen érteni?

E tételben az ortodox protestantizmus megegyezik a katolicizmussal és hirdeti az ember bűnös voltát, mely terhelttség alól senki sem tud kitérni vagy megszökni születése pillanatában s mely tényért örök kárhozattal kell bűnhődnünk. Ezen viszonyban és helyzetben Isten egy bírónak, egy számonkérő tisztviselőnek, egy főügyésznek szerepét tölti be.

A katolikus felfogás bizonyos engedményt tesz e szomorú és kétségbeejtő helyzetünkben, azáltal, hogy a bűnösök egy részének a purgatórium ideig tartó és feloldó szenvedését helyezi kilátásba. Az ortodox protestáns hit azonban — (beleértve a predestináció tanát is) — semmi kegyelmet nem tartogat, nem ígér, a bűnben élőknek vagy a keresztleetlenül elhalt gyermekeknek.

Az kétségtelen, hogy amely pillanatban elismerjük Isten létezését, ezzel egy magasabbrendű igazságszolgáltatás realitásáról is hitet teszünk. De az egész kérdés meggondolandó, ha ez az igazság (szolgáltatás) alá van vetve a régi hivatalos egyházi dogmák által körülírt és meghatározott eljárásoknak.

Midőn Pál apostol kijelenti, hogy "...Isten nem csúfoltatik meg..." nyilván arra gondol, hogy Istennek nem tulajdoníthatók olyan érzelmek és eljárások, melyek egy egyszerű földi bíróságnál sem lennének túrhetők. Isten ítéletének — bárhogyan is hiszünk benne — feltétlenül morálisnak kell lennie. Már pedig egy igazságszolgáltatás csak akkor morális, ha úgy a törvényhozó, mint az ítélkező példát ad a törvény alkalmazására. Eszerint morális-e Istentől az, hogy minket embereket felhív a szeretetre és a megbocsájtásra (nem hétszer, hetvenhétszer) — ugyanakkor Ő maga képtelen erre? Morális lenne-e Istentől ha apró-cseprő hibáinkat, botlásainkat, gyerekes gyűlölködéseinket, kegyetlenséggel torolna meg? A páli idézetben valóban egy mérlegelésről van szó, hiszen "...amit vet az ember azt fogja aratni is..."

de ő maga is feltételez egy olyan fejlődési folyamatot, melynek rendjén a jó elvezet egy magasabbrendű élethez míg a rossz a pusztulásba és megsemmisülésbe visz.

Egy igazságszolgáltatás annyiban morális, amennyiben nem megtorolni, bosszút állni akar, hanem olyan ítéletet hoz, hogy a bűnösnek alkalma legyen igaz emberségéhez visszatérni. Az ítéletnek hasznosnak és nevelő hatásúnak kell lennie.

Istennek nem volna más eszköze a bűnös emberrel szemben csak a felmentés, vagy az örök kárhozat? Nagyon szegényes és primitív az ilyen emberi felfogás.

A hagyományos dogmák gyakran ellent is mondanak egymásnak, midőn azt tanítják, hogy az emberi életet Isten számonkéri a halál után, s ugyanakkor hitet tesznek az Utolsó Ítéletről is, mikor majd az Örök Bíró megítél minden elevent és holtat, ki valaha is élt a földön. Miért teszik mindezt? Hogy módot adjanak a Sátánba vetett hit kielégülésére. Hogy a Sátán folytatni tudja azt a primitív feltételezést, hogy össze kell zúznia az emberiség nagy részét és véget nem érő szenvedéssel sújtani azokat, kik az egyházak szerint bűnösnek tartatnak. Milyen testben fognak élni és gyötrődni az elmarasztaltak, ha jelen testi formánk pusztulásnak van ítélve és ha a feláldozott hitt test nem lesz azonos? Az örök kárhozat hite úgy tünteti fel a Sátánt, hogy az engedelmesen aláveti magát Isten ítéletének, s ő maga is örök mint az Isten.

Ez a felfogás nem lehet a mai modern ember valóságos meggyőződése. A rossznak — vagy mások kedvéért nevezzük így: a Sátánnak le kell győznie, meg kell semmisülnie. Eltekintve attól, hogy egy véges emberi lény nem sújtható végtelen ítélettel, örök kárhozattal, eszünk és szívünk tiltakozik e dogma ellen. Mi a jószágban, a szüntelen tökéletesedésben hiszünk és meg vagyunk győződve, hogy az emberek ilyen legendák, rémisztgetések nélkül is eljutnak oda, hogy kinevelik magukból és környezetükből mindazt ami visszatart, ami az egyénre és társadalomra nézve rossz és káros. A Szentírás is arra tanít, hogy legyünk tökéletesek, mint a mi mennyei Atyánk is az és ez a hit is legyőzi a rosszat, a bűnt, — emberéges Embert teremt.

Francia fordítás alapján
Bajor János

Az ember: Isten teremtménye

A huszadik század hatodik évtizedében a csodák káprázatos világa tárul fel az ámuló ember előtt. A természettudományok az anyag alkotó elemeinek részekre bontásával olyan félelmetes energiaforrásokat szabadítottak fel, amelyeknek felhasználásával az űrhajózás vagy a polgóközi közlekedés eddig képtelennek tartott problémáját is a reális számításokra alapozott tervek sorába lehet iktatni. A tudomány-technika fejlődése során, az anyag feletti, korlátlan tetsző hatalom birtokába juttatta — biblikusán kifejezve a „föld urává” tette — az új kor emberét.

Az egyszerű ember ámulva olvassa az áradozó híradásokat az emberi tudás újabb sikereiről s a maga egyszerű nyelvén kérdezi: „Jó ez nekem?” De az élet problémáival foglalkozó, gondolkodó emberben is felmerülnek a kérdések, hogy a tudomány egyes tárgykörében elért részeredmények közelebb visznek-e a világ létezésének s magának, a tudás birtokosának, az embernek a megismeréséhez, valamint a földi világban megnyilvánuló életnek, az ember életének, az élet értelmének és céljának megértéséhez? A kérdésre a mi unitárius vallási világszemléletünk „igen”-nel válaszol. Az univerzum, minél több oldalról ismerjük meg, annál inkább látjuk benne egy összhangzó élet és gondolat megnyilvánulását. S az, amit a természettudomány a természet erőinek és örök törvényeinek nevez, a szó valódi értelmében, Isten gondolatainak kifejezése, melyeket az emberi ész megismer és tudománynyá realizál. A tudomány tehát annak a nagy elvnek elismeréséhez vezet, mely szerint egy teremtő hatalom, akit mi Istennek nevezünk, tart fenn és igazgat mindenedet. Ő minden életnek élete, akiben az ember is, mint eszes és erkölcsi lény, él és működik. (Scholten) A mi vallási világszemléletünkön ez az Istenben élő lény foglalja el a kimagasló helyet, mint Istennek olyan teremtménye, mely különbözik a teremtett világ élőlényétől szellemi és lelki belső világának specifikus alkatánál fogva. Ennek a ma is ismeretlen embernek, „a belső ember”-nek a világára szeretnék a történelmi tények, életjelenségek gyér világosságánál némi fényt deríteni s elkísérni őt szellemi, lelki fejlődésének útján, attól a ponttól kezdve, amikor az ismeretlenség őt homályából kilép és elindul az öntudatra ébredés útján, addig a pontig, amikor eljut örök eszményképének felismeréséig. Honnan indult el az ember? Földünk kialakulásának melyik korszakában kezdi el pályafutását? Csak legendák beszélnek róla. Minden nép szájhagyományában találkozunk az ember keletkezésének színes meséivel. Az írott feljegyzések között legszebb a bibliai történet, Mózes első könyvének (I. 26—31. II. 4—9 és II. 18—23.) előadásában. A megjelölt bibliai hely kétféle változatban, de lényeges eltérés nélkül, elmondja, hogy Isten, úgy mint az állatokat és a növényeket, a földnek porából teremtette az embert, de a maga képére és életének lehelletét lehelte belé, hogy élő lélekkel legyen. Egy kis etimologizálással nem nehéz megállapítani hogy a leírásban említett Ádám a héber *adama* szóból vette eredetét mely annyit jelent, mint föld, „a föld porából formált”. A másik név *Éva*, pedig a héber *chavva* szóból ered és a jelentése: „élet”, „életadó”. Ezek szerint nem is személynevek, hanem általánosságban „embert” jelentenek.

A bibliai elképzeléshez igen hasonló a babiloni még régebbi keletű, legenda az ember teremtéséről. Itt *Marduk*, a legfőbb istenség levágja a saját fejét és kiszurgatott vérével a földdel összegyúrva teremtí az embert, hogy legyenek teremtmények, akik imádják az isteneket. A bibliai emberteremtés legendájának ma egyedül a keresztény orthodox teológia tulajdonít történelmi valószerűséget, minthogy felfogása szerint a Biblia a maga teljes egészében, betű szerinti értelmében, Istennek kijelentése. De ettől eltérve, 1859-ben, Oxfordban komoly teológusok foglalkoztak a Mózes könyveiben foglaltak történelmi hitelességével és hivatkozással arra, hogy őt generáció megőrizhet egy ha-

gyományt s így Jákob még láthatta Mózes anyját, Jochabedet, komolyan vitatták, hogy Mózes szóbeli elbeszélése után harmadkézből hallhatta Ábrahám, sőt az özönvíz történetét is. Meg is állapították, hogy Mózes öt könyve, történelmi szempontból is, hiteles tudósítás.

Az orthodox teológia szükségképpen ragaszkodik *Ádám és Éva személyének történelmiségéhez, mint-hogy hitrendszerének alapvető dogmái* (a bűnbeesés, az emberi természet megromlása, a Názáreti Jézus Istenné nyilvánítása, a megváltás) mind ebben nyerne igazolást és magyarázatot. Ádám és Éva kikapcsolásával megdőln az egész páli Krisztológia.

A liberális teológia az újabbkori kutatások eredményeivel és az általános tudományos állásponttal egyezően a legendák körébe utalja a Biblia származástani elméletét. Nem fogadja el azonban, a Darwin Károly-féle „majom elméletet” sem, mely száz év előtt izgalomba hozta az egész művelt világot. Darwin és tudóstársai, *Häckel* és *Huxley*, többek között, azt igyekeztek bizonyítani, hogy az ember majom őstől származott. Neanderthalban találtak is egy olyan koponyát, hozzátartozó csontokkal, melyek egy, nem egészen ember-féle lénynek lehettek a tartozékai. (Hasonló csontokat találtak még *Jávában*, *Pilt-downbn* s újabbban más helyeken is.) Ezt nevezték *pithec-anthroposnak* és ezt állították oda összekötőnek a majom és az ember között. Az egész fantasztikus feltevéseken alapszik és az újabb kori tudományos kutatások már figyelmen kívül hagyják és egy egyetemes fejlődési elmélettel próbálják levezetni szervesen anyagból az egész élő világ s benne az ember eredetét is. Tekintet nélkül arra, hogy milyen eredményre vezetnek ezek a tudományos kísérletek, mi változatlanul hiszünk a teremtés tényében. Az évezredekre visszamenő tudományos kutatások során felhalmozódott hiteles adatok ismeretében elfogadjuk, hogy az ember teremtésének pillanatától kezdve folyamatos fejlődéssel vált azzá, a mi. Nem állati lényből fejlődött emberré, mert Isten kezdetől fogva emberré, lelkes lénynek teremtette őt. A modern tudomány is elismeri, hogy az ember fejlődésében rejtett erők működtek. Évezredek során fejlődött testileg, szellemileg és lelkileg az ember. Gyökerei visszanyúlnak előző életébe, mint a fa gyökerei a földbe. Minden erőt és képességet magában hordozott, hogy egy olyan kultúrát életet teremtsen magának, melyet vallási és erkölcsi normák irányítanak. Tudjuk, hogy mik vagyunk. Minden sejtünk, idegszálunk, lelkiségünk mutatja eredeti formánkat. Az ember mai mivoltában élő történelme önön magának. A nyersesség, vad természet ott lappang a tudat alatt. Sokszor, ha nem tartjuk féken, ha elveszítjük önuralmukat, felülkerekedik az elhagyott őskor primitív embere, de a belső, magasabb én, a lélek mindig segít a felemelkedéshez, hogy részesei legyünk az isteni teremtésnek. Az ember méltósága nem abban rejlik, hogy csodálatos módon jöttünk a világra, mert nem az eredet a lényeg, hanem az, hogy mi az ember és mivé lehet. Erre a mi világunkra és annak teremtett emberére mondja az Írás: „És látá Isten, hogy minden, amit teremtett, igen jó.” Hogy nem tökéletes, hogy nem olyan, amilyennek sokan szeretnék? Lehet! De viszont egy olyan mechanikailag tökéletes, automatizált világ, melyben nincs küzdés, nincs tévedés, önzés, bűn, ismeretlen a fájdalom, a szenvedés: nem a teremtő lelkű emberek dinamikus világa hanem mosolygó lélektelen bábuk unalmas élettere. Inkább éljünk egy szüntelen fejlődő világban a kezdeményezés és cselekvés szabadságával, melynek tökéletesítéséhez Isten adta lelkiségünkkel hozzájárulhatunk. Milyen nagyszerű feladat minden egyes ember számára: résztvenni az új kultúra megerősítésében, hogy megszülessen az új ember.

Győrfi István

Servet Mihály emlékezete

(Születésének 450. évfordulóján)

Amikor Saint Cyprienből, az elővárosból, a Szent Mihály hídon keresztül Toulouse-ba érkezett Servet 1528 koraőszén, 17 éves korában, hogy a jogi tanulmányait megkezdje, nem gondolta, hogy már a következő év júniusában végleg búcsút mond e nagy diákvárosnak. Az történik, hogy Joan de Quintana, tanítója és pártfogója visszahívja, maga mellé rendeli és magával viszi Bolognába, ahol V. Károly spanyol király német-római császárrá történő koronázására készülnek. VII. Kelemen pápa fogja fejére tenni a császári koronát. A rendek ugyan már 1520-ban császárrá koronázták V. Károlyt, de ez a mostani sem látszik éppen fölöslegesnek, mert egy áldatlan állapot végére, mely a pápa és a császár között feszült, készült pontot tenni. A császár 1529. júliusában hagyta el Spanyolországot gyóntatója — J. de Quintana — és udvara kíséretében, Doria admirális hajóján. Quintana mellett pedig ott találjuk Servetet. Így hát benne volt abban az életben, ahol emberek millióinak a sorsát intézték, ahol Európa politikai és szellemi arculata formálódott, alakult azokban az időkben. Eképzeltük, hogy nyitott szemmel és nyitott lélekkel járt-kelt a rendkívüli képességekkel megáldott hősünk, az ifjú „sárkányölő”. S hogy miképpen reagált a látottakra, rövidesen megtudjuk, magatartásából egészen világosan kiderül.

A császáriak Genouában szálltak partra, — innen érkeztek Bolognába, a koronázás színhelyére. A pápának megfelelőbb hely lett volna Róma, de kénytelen volt kompromisszumot vállalni s némileg elébe menni a császárnak, megnyugtató magatartással, hogy „Ubi Papa, ibi Roma”, — ahol a pápa, ott van Róma. Elkápráztató fényűzés közepette zajlott le a koronázás. Daldalívek sokasága, aranybetűs feliratokkal hirdette a császár győzelmeit. Márvány oroszlánok és sasok nyitott száján vörös és fehér bor lövellt a magasba s hullott vissza gyűjtőmedencéjébe. Sipok és dobok, trombiták és harsonák idézték fel a bibliai végítélet napját. Emberek tíz-, és százazrei nyüzsögtek, lovak toporzékolnak, kutyák futkároztak, — egy korabeli német krónika szerint. A pápa arany baldachin alatt, lóra helyezett aranyozott széken foglalt helyet négy gyalogos kardinális között. Fején hármaskoronát viselt. Amikor a pápa és a császár találkozott, „őfelsége megcsókolta a szentséges atya lábát és kérte, hogy fogadja fiaként”. Az egykori feljegyzések szerint a császáriak vállat vontak, Servet pedig összeráncolta homlokát. Egy negyedszázaddal később, amikor erről ír Servet, olyan mérhetetlen elkeseredettséggel teszi ezt, hogy egyértelműen következtethetünk a lelkében kavargó érzésekre és gondolatokra, melyek megláttatták vele a korabeli egyház képviselőinek eltávolodását Jézus egyszerűségétől s belső lelki nagyságától.

A koronázás után Németországba vonult a császár udvarával együtt, az augsburgi országgyűlésre, mely 1530 június 20-án nyílt meg. Ott volt J. de Quintana és természetesen Servet is. Ennek az országgyűlésnek az volt a célja, hogy vallási békét teremtsen a német-római birodalomban. Itt nyújtották be hitvallásukat az evangélikusok, innen a nevükben az „ágostai” kifejezés. És hogy ez az országgyűlés mennyiben érte el kitűzött célját, azt a Servet lelkében végbemenő változásokkal lehetne a legjobban érzékeltetni; azokkal a lelki hullámverésekkel, amelyek feltornyosultak, vagy aláhanyatlottak benne, attól függően, hogy milyen mértékben közelítették meg a szerinte helyesnek vélt evangéliumi szellemet. Hellfried von Schroetter svájci drámaíró ezt a Servet lelkében végbemenő változásokat érzékelteti abban az életrajzi drámában, melyet róla írt 1947-ben. Erre azonban most nem térhetünk ki.

Annyi bizonyos, hogy a bolgnai koronázási szertartáson, valamint az augsburgi országgyűlésen való részvétele éppen elegendő indítékot halmazott fel Servet lelkében avégett, hogy teljességgel kiszakítsa magát abból a környezetből és életből, amelyben, az ő szavaival élve, „Krisztust itt is, újból megfeszítették”.

Elhagyta tehát a katolikus országokat hogy protestáns talajra lépjen. 1530 júliusának végén már Baselen találjuk, Svájcban, ahol a város neves reformátorának, Oecolampadnak a vendége, mintegy tíz hónapon keresztül. Ezekben az időkben Baselen tartózkodott Erasmus is, ki 1522-ben menekült volt el hazájából, Hollandiából, az ott részére felkínált inkvizítori hivatal elől. Servet, feltehetően, égett a vágytól hogy Erasmussal találkozzék, ezzel a nagyon képzett és nagytekintélyű teológussal, humanistával, de ez mégsem sikerült, mert Erasmus nemsokkal Servet Baselen érkezése előtt, onnan eltávozott. Eltávozásának okai között vannak azok a baseli zavargások, komoly kilengések, amelyek a középkori képrombolások szellemét keltették ismét életre s amelyek Erasmus lelkétől nagyon távol állottak, lévén ő az evolúció és nem a revolúció híve.

Servet határozott célja Baselen az volt, hogy Oecolampadot és más reformátor társait megnyerje a maga vallásos nézetei számára s így együttesen elindítsanak egy olyan irányzatot, mely a megrontott kereszténységet visszaállítja eredeti, jézusi tisztaságába. Célját azonban egyáltalán nem érte el. Oecolampad egészen másképp látta az igazságot igazságnak, mint ő. Csakhamar el is távozik Servet Baselen, — körülbelül 1531 áprilisában —, hogy Strassbourgban kísérelje meg azt, ami nem sikerült Baselen. A strassbourgi reformátorok, Bucer és Capito, kedvvel fogadják, de mikor jobban megismerkednek radikális tételeivel, az élet egészével kapcsolatos határozott állásfoglalásával, elfogy a bátorságuk, retirálnak, támogatásukat megvonják tőle.

A szó ereje mellé most a betű erejét is segítségül hívja Servet. Nyomtatásban kívánja a világ elé tárni vallásos nézeteit, azt a meglátását, hogy Krisztus szelleme mindenütt és mindenben benne van, s ezt meglátni és azzal élni, hivatása és kötelessége minden embernek. A baseli nyomdász azonban, kinél először próbálkozott, nem merte vállalni a mű kinyomtatását, mivel az ellenkezett a hivatalos hittételekkel. Végül az elzászi Hagenauban jelent meg Setzer mester nyomdájában „De Trinitatis Erroribus Libri septem” címen. (Per Michaelem Serueto, alias Reues ab Aragonia Hispanum, 1531.) Magyarul röviden: A szentháromság dogmájának tévelygései. Legközelebb ezt ismertetjük.

Bence Márton

Unitárius szemmel

Kitárultak az iskolák kapui. Pöttöm gyermekek szorongó izgalommal, főiskolás diákok hevülő ambícióval menetelnek a tudás, az ismeretszerzés műhelyei felé. A magyar közoktatásügy folyamatban levő jelentős átszervezése biztató távlatokat nyit az új nemzedék előtt, az élet valóságosságával szorosabb összefüggést teremteni akaró tendenciáival. A politechnikai oktatás, az ún. 5+1 rendszer bevezetése, az osztályfőnöki órákon az erkölcsstan oktatása, mind ezt a célt vannak hivatva szolgálni. Az oktatásügy kérdésének napjainkban különös időszerűséget kölcsönöz az a nagyvonalú programtervezet is, amelyet a szovjet kormány a közelmúltban bocsátott a legszélesebb körök megvitatása alá. Biztosítani kell — szól a tervezet —, hogy minden iskolaköteles gyermek kötelezően megszerezze a középfokú általános és politechnikai végzettséget. Minden iskola jó tantermet kap, minden iskolában berendezik a szükséges tanműhelyeket, fizikai előadótermeteket és laboratóriumokat. Mezőgazdasági vidéken pedig az iskolák tangazdaságot kapnak. Az iskolákban széles körben alkalmazzák a korszerű technikai eszközöket, a mozit, rádiót és televíziót. Mindezt pedig az állam bőséges anyagi forrásainak nagyfokú felhasználásával.

Most iskolanyitás idején, ha a régi unitárius iskoláink történetében lapozgatunk, nem lehet megindultság nélkül olvasni azokról a hősies erőfeszítésekről, amelyeket annak idején gyöngé anyagi erejükre utált iskoláink fenntartása érdekében azok vezetői tettek. Így volt ez például a 48-as szabadságharc leverése után is, amikor az osztrák kormányzat gróf Thun osztrák közoktatásügyi miniszter teljhatalmú irányítása és felügyelete alá helyezte egyházunk közoktatásügyét. Iskoláink szorongatott anyagi helyzete érlelte meg egyházunk vezetőiben az ún. „garasos alamizsna” bevezetésének gondolatát. Lényege ez volt: minden lélek adjon évenként a közpénztárba egy ezüst garast, a tehetősebbek többet is adhattak. A „tehetetlenek” helyett az eklézsiák közalapjaikból adjanak. A nevelés- és oktatásügy fejlesztése érdekében azonban később még más jövedelemforrások nyitására is kellett gondoskodni. Ez vezetett azután a „garasos alamizsna” megváltásának rendszeréhez. Egyházi Főtanácsunk minden eklézsiát a lelkek számához mérten megrótt 1—100 rhénes forintig terjedő összeggel. Megrótt a papságot, a tanítók rendjét és a tanári kart is. A tanárok 34, a papság 694, az iskolamesterek pedig 280 rh. forintot kellett, hogy fizessenek. Az alamizsna megváltása, valamint a gyűjtések (kollektálás) olyan szép eredményt hoztak, hogy az Egyházi Képviselő Tanács végzésében — amelynek fogalmazása az egyház akkori nagynevű főjegyzőjének, Mikó Lőrincnek a tollából származott — kifejezésre juttatja, hogy „A felmutatott kedves áldozat az örök bizalom és minden hitrokonaink iránti testvéri szeretet érzéseit kelté fel a főtanács minden jelen volt tagjaiban, mert általuk megmentve látja a művelődésünk műhelyeit, tanintézeteinket. (Gál Kelemen: A kolozsvári unitárius kollégium története.)

Mikor ezek olvastán meghatott lélekkel adózunk hitbeli elődeink felemelő áldozatkésztségének ragyogó példája előtt, egyben megnyugvással tölthet el bennünket, hogy a nép leszélesebb rétegeire kiterjedő oktatásügyi hálózat kiépítéséhez — a szocializmust építő államok körében — nincsen szükség „garasos alamizsnára”, hiszen a közoktatás ügye ma már egy központilag megszervezett oktatásügyi politika szilárd anyagi alapokra épített gondoskodásának erőteljes ütemben megvalósuló tervszerű programjához tartozik.

úgy hatnak a szavak, melyek halkán, lassú lejtéssel hangzanak ennek a tűnődő tekintetű szelid férfiúnak ajkairól. Rossz emlékű idők élményeit idézi. A második világháború örvényében forgott, kavargott életünk. Őt is elűzte szülőföldjéről, elszakította otthonától a harcok forrataga. Üszkös romok, kettétört sorsok között kanyargott akkor életének bizonytalan útja. Egy koromba fulladt városka határában, ritkás erdő szélén döbbent rá mégis arra: neki ott is, abban a halál fekete színeit villogtató világban is Istentől sugalmazott szent küldetése, hivatása van. Hisz az Ő szolgálatára jegyezte el annak idején fiatal életét. Eszelős tekintetű, bomlott hajú asszony állott a háború sebeitől éktelenkedő erdő szélén. Őt riadt szemű apróság fogózott köntösének szegélyébe. — Némán patakozott könnyei, majd akadozó szavakkal mondotta el szörnyűséges sorsának megrendítő történetét. Hajlékát a bomba zúzta porrá, férjét örökre elsodorta mellőle a háború. Itt áll most tehetetlenül, szedett szőlőtökeként az őszi avarban, őt apró árva élet esdeklő imája fonódik erőtlen törekeny lénye köré. — Vajjon mihez kezdjen, mit csináljon most? A férfi szemében a gyors elhatározás szikrája lobbant lángra. — Mellette álló felesége könnyes tekintettel fordult felé. Halk szavakat váltottak egymással, s máris megszületett szívükben a döntés. Harmonikus boldog életüket nem áldotta meg gyermekkel az Isten. S ők idegen földön, világrengető közepette könnyes mosollyal tárták oda, kínálták föl egy sorstól tépett édesanya egyik gyermeke felé szeretetet sugárzó fiatal szívüket: legyen az ő gyermekük. — Sok lelki vívódás után az édesanya bánatos ajándékkal adta gyermekét, s ott, az őszi erdő szélén avatta egyik kislányának szüleit a boldog fiatal párt, akik most felelősségtudattól vértezett lélekkel folytatták tovább útjukat. Sok idő eltelt már azóta... A kisgyermek az ifjúság üde báját árasztó, szerény, öntudatos fiatal lánnyá serdült. Egy év múlva elhagyja a középiskola padjait. Pedagógusnak készül. Mialatt az „apa” halkán mesél, a fiatal lány gyöngéden odasimul az asszonyhoz, a hála fénye gyúl ki tekintetében s mosolygó arccal, becéző mozdulat kíséretében rebben fel ajakáról a legszentebb szó: „Édesanyám”! Így hallottuk ezt a valódi „mesét” 1961. nyár utóján, vendéglátás idején. „Áldott az Isten, a mi Urunk Jézus Krisztusunknak Atyja, az irgalmasságnak Atyja és minden vigasztalásnak Istene”. (Pál Kor. 1. r. 2. v.)

HÍREK

Unitárius vallásos félórát közvetít a Petőfi Rádió november 26-án de. 8—8.30-ig, Pethő István helynök szolgálatával.

Pethő István püspöki helynök szabadsági feljárt a Román Népköztársaságban töltötte.

Papi békegyűlést tartott a Hazafias Népfőnt Budapesti Bizottsága szeptember 27-én az Új-városháza tanácstermben. A békegyűlésen, — amelyen Pinczési Pál, a MTI külpolitikai szerkesztőbizottságának vezetője tartott előadást a „Német kérdés”-ről, — nagybudapesti lelkipásztoraink is részt vettek.

A davosi világkongresszusról tartott beszámolót a budapesti egyházközség októberi gyűlékezeti összejövetelén R. Filep Imre lelkész.

Hegedűs Irma, budapesti egyházközségünk buzgó presbitere és Sztán István ny. MÁV főfelügyelő házasságot kötöttek. Az új párt Bencez Márton lelkész részesítette egyházi áldásban a Högves E. utcai templomunkban. Megelégedett, boldog életet kívánunk testvéreinknek.

Kelemen Lajos atyánkfia, a Romániai Unitárius Egyház főgondnoka, a kiváló történetíró, aki huzamos ideje kórházi ápolás alatt áll, betegségén önélet-rajza megírásával foglalkozik.

Benczédi Sándor testvérünk, a hazánkban is jól ismert szobrászművész, október hó folyamán műveiből Bukarestben gyűjteményes kiállítást rendezett.

Lelkészi nyugdíjalapra befolyt adományok: Szép Gyula 20, Mózes Elemér, Barabás József 8—8 forint.

Högves E. u. templomunk orgonájára adakoztak: Szabó József 20, Orbán Gyula 30, Kutasi Eszter 10, Nagy J. Antalné 10, Borbély Pál 30, Jáki Nándorné 5, dr. Salacz Aladárné 5 forint.

Unitárius Életre befolyt adományok: Kádár Gyula, dr. Molnár Imréné 8—8, dr. Zoltán Zoltán 100 forint. Isten áldása kísérje adakozó atyánkfiai életét.

Felhívjuk előfizetőinket, hogy lapunk előfizetési díját kizárólag csak az 50.561 számú csekkre fizessék be. Egyéb adományok az alábbi csekk számlára fizethetők be: **Nyugdíjalapra: 221.374. Közalapra: 221.485.**

M. Burrows: A holt-tengeri tekeresek című, nagy érdeklődéssel várt könyve megjelent a Gondolat Kiadónál, Csaba József fordításában, dr. Hahn István előszavával.

Dr. Kiss Elek, a romániai unitárius egyház püspöke, október 15-én ünneplte püspökké választásának másfél évtizedes fordulóját. A kolozsvári unitárius templomban tartott istentisztelet keretében imádkozott dr. Szász Dénes székelyudvarhelyi esperes, prédikált Máthé Zsigmond esperes. A lelkészi kar, a teológia és az egyházi központ üdvözlését dr. Kovács Lajos főjegyző, teol. tanár tolmácsolta, a hívek nevében pedig Kerék András főgondnok köszöntötte a Főpásztort, aki keresetlen meleg szavakkal viszonzta a jókívánságokat.

Mi is tisztelettel és szeretettel köszöntjük az ünneplő Főpásztort, és életére az egy igaz Isten kifogyhatatlan áldását kérjük.

HALOTTAINK

Petrov Tivadarné szül. Pál Borbála afia Budapesten meghalt. Szeptember 27-én helyezték örök nyugalomra Györfi István lelkész szolgálatával. Major Péter testvérünk édesanyját gyászolja az elhunytban.

Ferenc Lajos afia 91 éves korában Nagyatán (Románia) meghalt. Temetése nagy részvét mellett folyt le Gál Jenő helybéli lelkész szolgálatával; nagykiterjedésű család gyászolja, köztük Ferencz József, a romániai unitárius egyház volt főgondnoka.

Váradai Jánosné testvérünk 69 éves korában Tápiószécsényen elhunyt. Bencez Márton lelkipásztor szolgálatával helyezték örök nyugalomra. „Az pedig az örökélet, hogy megismerjenek téged, az egyedül igaz Istent és akit elküldtél, a Jézus Krisztust” (János 17:3.).

UNITARIUS ÉLET

Laptulajdonos a Magyarországi Unitárius Egyházkör.
Felelős szerkesztő és kiadó: **Pethő István**.
Évi előfizetési díj 12 forint.
Budapest, IX., Högves Endre utca 3.
Táv. 137—186. Csekk. 50 561.

616291/2 — Zrínyi Nyomda, Budapest